

Літературна критика

Олена О'Лір

МІСТИЧНІ ЛІЛЕЇ ДЛЯ НІЛИ

Нова книжка молодої письменниці Ольги Смольницької "Лілеї для Ніли" (Сімферополь. – 2012. – 200 с.) – данина шани, пам'яті й любові Нілі Зборовській (1962–2011) – українському літературознавцеві і психоаналітику, яка стала для авторки духовним учителем, наставницею в науці й мистецтві слова; і відбиток цього спіритуального, ба навіть містичного зв'язку лежить на кожній сторінці "Лілей...".

Видання охоплює чотири розділи: наукові та публіцистичні статті, прозові мініатюри, поезії та переклади О. Смольницької, й усі жанри в цьому меморіальному вінку (що його символічно уособлюють югендштилеві лілеї на обкладинці), разом із нотатками на берегах Нілиних праць наснажені високими емоціями учнівства, ушанування, поклоніння. І жодного сухого академізму!

Зупинюся докладніше на поетичному розділі. У цих музикальних строфах поступово розгортається символіка квітів, що їх авторка обрала за знак своїх учнівських почуттів:

Я з вайлдівської казки Соловей,
Бо скрізь – то пурпур, то бурштин
смаглявий.

Та білосніжних ще нема лілей,
Які тобі я принесу для слави.

.....

<...> Містична зірка в дисках пелюсток,

Далека, білосніжна, невловима...

На небесах розкреслених пророк

Садив лілеї – поетичні рими.

("Мадонна лілей")

Заради цих тяжких кривавих сліз,
Заради цих лілей та аметистів
Ми живемо. Для нас ти завжди чиста,
Тому химера дивиться униз.
Заради нас – о, все заради нас:
І Мати Божа стягує намисто,
Нанизує криваві аметисти –
Сльозини, що лілеїлись не раз.
("Жінка-воїн")

Блага вість – лілея для тебе.

("Блага вість")

Лілеї-рими, лілеї-сльози, білосніжні благовісні лілеї, покликані прославляти, оспівувати й оплакувати, – ось які квіти ростуть у поетичному саду авторки. І живить їх не лише кров жертвовного солов'їного серця, яке прагне втішити бідного вайлдівського студента, а й кров Спасителя Світу:

Я мов той лицар, що побачив Діву
Біля престолу – там, в своїй мандрівці.
А біля Диви, Світлої Марії,

Там, на крові Христовій, розцвітали
Повітряні лілеї.
("Ірис")

А водночас у цих (та багатьох інших) поезіях перед читачем проходить вервечка яскравих образів, що уособлюють Ученицю і Вчительку, які опинилися по різні боки Райської Брами. Учениця – соловей, що співає із колючкою в серці, а водночас – смілива й тендітна пташка-червоношийка, яка вирвала колючку із тернового вінця Христового. Боліти за іншого й відчувати біль іншого як власний – дві грані духовного подвигу... А ще Учениця зве себе *Уччелло* (псевдонім флорентійського ренесансного художника Паоло ді Доно, у пер. з італ. – “пташка”). Знову пташка! – певно, тому, що небесні високості, приступні з усіх створінь земних лише птахам, із давніх-давен асоціюються в людській свідомості з потойбіччям. Але водночас функцію посередника між світами в “Лілеях...” може виконувати й міфічна істота – дракон або вервольф:

Я твій дракон. Я золото кільця.
Я в цій печері все спостерігаю.
Окрім небес, ні з ким розмов не маю,
Чекаю заповітного кінця.
Моя гризота смутком постає.
Я син вогню – але в сирій печері
Згорнув кільцем і сльози на вечерю
Отримаю як щось давно своє.
Бо вмерла ти. Мій стогін вже без крил
В озерах загубився зі скарбами...
Ви, люди, народилися рабами –
В блуканнях без керма і без вітрил.
Я твій вервольф. Я тінню простягнусь,

Чекаючи на знак – але примара –
Ніщо – засліпить, наче хмара-кара,
І більше я тобі не знадоблюсь.
Моє виття лишиться при мені.
Я твій дракон, твій вовк, твоя людина.
Остання залишається година,
Щоб бачити пророцтво у вогні.
Умерла ти. Коли збагну я це?
Кінець світів так скоро, невблаганно...
Отримую риданням вічну рану.
Та знову світ змикається в кільце.
("Сутінки богів")

І пташка, і дракон, і вовкулака – лише перші літери символічної абетки пристрасного учнівства, створеної Ольгою Смольницькою...

Іпостасі Вчительки натомість – білий лебідь, біла інфанта, жінка-воїн, жінка-хрестоносець і водночас – містична метаморфоза! – сама Пречиста Діва:

В зіницях моїх порожнеча і біль.
Вдивляюся в небо... і знову нестям!
О мамо, Мадонно, Маріє, La Матта,
Згаси мені страх, порожнечу і біль!
("La Матта")

Для мене ти Дама, прекрасна Мадонна,
Осяяна Діва з легенди.
("Блага вість")

І Учениця, мов лицар-прочанин, укладає біля престолу Богоматері (“Мадонна лілей”). Або береться за зброю, як Тьєррі д’Анжу, відстоюючи честь загиблого Ролянда, щоб винищити олжу про ту, чий Оліфант ніколи не проспівав олжі (“Моя медієвістика”). Або перевтілюється в ірландського ченця, котрий, утративши співбрата, молиться за упокій його душі та складає про нього екстатичні стихирини (“Два ченці /Ірландський рукопис/”). Або ж постає в образі короля Муйрхертаха – героя ірландської саги, який оплакує розлуку з коханою сідою, чиї заборонені імена він мимохіть вимовив.

Кельтські мотиви “Лілей...” мені особливо близькі. За легендою, ірландські поети – філіди й барди – мали владу за допомогою свого мистецтва навіяти на слухачів чарівний сон, змусити їх плакати і сміятися. У багатому емоційному спектрі “Лілей...”, які кладе на надгробок Нілі Зборовської Ольга Смольницька, чимало сліз. І все ж саме в них, цих виплаканих рядках, міститься й еліксир, який зцілює від печалі:

А ти на своїм Авалоні...
Сльозу я розмазую вітром.
Сльоза висиха на долоні.

Сльозину я піснею витру.
("Авалон")

Отримано 8 жовтня 2012 р.

м. Київ

